

УДК 004.031.42:811.161.2]:331.361
 DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/61-2-38>

Анжела КУЗА,
 orcid.org/0000-0002-3937-6449
 кандидат філологічних наук,
 доцент кафедри гуманітарної освіти
 Львівського національного університету природокористування
 (Дубляни, Львівська область, Україна) anzhela.kuza@gmail.com

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

У статті проаналізовано інтерактивні методи навчання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням у закладах вищої освіти з метою формування у студентів загальних та спеціальних (фахових) компетентностей, соціально-суспільних та духовно-інтелектуальних цінностей. Відзначено, що важливу роль у процесі навчання та виховання майбутніх фахівців, від чіткої патріотичної позиції, правової, духовної та екологічної культури яких залежатиме в майбутньому доля нашої країни, відіграє дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням». Ця дисципліна є однією з базових, оскільки мова є одним із найважливіших інструментів професійної діяльності та чинником національної безпеки держави. Сьогодні висококваліфікований фахівець будь-якої галузі повинен мати високу загальну й мовну культуру, уміти спілкуватися з людьми, точно та логічно висловлювати свої думки, досконало володіти фаховою термінологією, мати чітке і правильне розуміння ролі державної мови у професійній діяльності.

Охарактеризовано інтерактивні методи (ділові ігри, дискусії, круглі столи, сторітелінг, спільні проекти) щодо їх використання під час вивчення конкретних тем з української мови за професійним спрямуванням. Виокремлено метод спільних проєктів як інтерактивну модель навчання в сучасних умовах. Цей метод дає змогу студентам з одного боку навчатися працювати в команді, здобувати навички ораторського мистецтва та вміння створювати сучасні мультимедійні презентації, а з іншого – щоразу працювати із найновішою інформацією щодо обраного фаху в контексті подій, які відбуваються в Україні та світі, аналізувати її та робити самостійні висновки.

Зроблено висновок, що завдяки умілому використанню інтерактивних методів навчання засвоєні знання та уміння з дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» стають основою для ефективного сприйняття відомостей з інших галузей знань, розвитку абстрактного мислення, реалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Ключові слова: інновації, інтерактивні методи навчання, загальні та спеціальні компетентності.

Anzhela KUZA,
 orcid.org/0000-0002-3937-6449
 PhD in Philology,
 Associate Professor at the Department of Humanitarian Education
 Lviv National University of Nature Management
 (Dublyany, Lviv region, Ukraine) anzhela.kuza@gmail.com

INTERACTIVE TEACHING METHODS AT THE UKRAINIAN LANGUAGE CLASSES FOR PROFESSIONAL DIRECTION

The article analyzes interactive teaching methods at the Ukrainian language classes for professional direction in institutions of higher education for the formation of students' general and special (professional) competencies, socio-social and spiritual-intellectual values. It is noted that an important role in the process of training and education of future specialists belongs to the discipline "Ukrainian language for professional direction", whose clear patriotic position, legal, spiritual and environmental culture will influence our country future. This discipline is one of the basic ones, since language is one of the most important tools of professional activity and a factor of national security of the state. Today, a highly qualified specialist in any field must have a high general and language culture, be able to communicate with people, accurately and logically express his thoughts, perfectly master professional terminology, have a clear and correct understanding of the role of the state language in professional activity.

Interactive methods (business games, discussions, round tables, storytelling, joint projects) are characterized in terms of their use during the study of specific topics from the Ukrainian language in a professional direction. The method of joint projects is singled out as an interactive model of learning in modern conditions. This method enables students, on the one hand, to learn to work in a team, to acquire public speaking skills and the ability to create modern multimedia

presentations, and on the other hand, to work every time with the latest information about the chosen profession in the context of events taking place in Ukraine and the world, to analyze it and draw independent conclusions.

It is noted that thanks to the skillful use of interactive teaching methods, the acquired knowledge and skills from the discipline "Ukrainian language for professional direction" become the basis for the effective perception of information from other fields of knowledge, the development of abstract thinking, and the realization of the creative potential of future specialists.

Key words: *innovations, interactive learning methods, general and special competencies.*

Постановка проблеми. Сьогодення ставить перед суспільством загалом та вищою освітою зокрема вимогу формувати фахівця з гармонійно розвинутими соціально-суспільними, духовно-інтелектуальними якостями і глибокою професійною підготовкою. Важливу роль у процесі вишколу майбутніх висококваліфікованих фахівців, від чіткої патріотичної позиції, духовної та екологічної культури яких залежатиме в майбутньому доля нашої країни, відіграє гуманітарна освіта. Потреба постійного покращення якості вищої освіти, модернізації її змісту та форм навчально-виховного процесу поставила перед науково-педагогічними працівниками вимогу опанувати та впроваджувати інноваційні методи викладання, щоби формувати фахівця, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці, здатного не тільки орієнтуватись у всіх суспільно-економічних процесах, а й креативно мислити та приймати виважені рішення. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання інноваційного наповнення викладання гуманітарних дисциплін, які мають на меті сприяти самореалізації кожної молодої людини як духовної особистості, свідомого громадянина та патріота, формувати світоглядні позиції та низку компетентностей майбутнього фахівця будь-якої галузі, зокрема й аграрної сфери.

Дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» є однією з базових для формування професійної компетенції студентів, оскільки мова є одним із найважливіших інструментів професійної діяльності сучасного фахівця. Сьогодні висококваліфікований фахівець будь-якої галузі повинен мати високу загальну й мовну культуру, уміти спілкуватися з людьми, точно та логічно висловлювати свої думки, досконало володіти фаховою термінологією. Засвоєні знання та уміння з цієї дисципліни стають основою для ефективного сприйняття відомостей з інших галузей знань, розвитку абстрактного мислення, реалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців. Тому викладач-філолог на заняттях з української мови за професійним спрямуванням має формувати у студентів навик аналізу, вміння розуміти сутність речей, осмислювати ідеї, концепції і вже на основі цього шукати потрібну інформацію, трактувати її та застосовувати в конкретних умо-

вах. Формуванню таких умінь і сприяють сприяють інноваційні методи навчання.

Аналіз досліджень. Інноваційні методи навчання у ЗВО та методика викладання гуманітарних дисциплін дедалі частіше стають об'єктом зацікавлень сучасних науковців (Інновації у вищій школі, 2011). Дослідники відзначають, що «характерною ознакою інноваційної освіти є особистісно-орієнтоване навчання, яке реалізується через проектування навчального процесу, що є предметом сумісної діяльності викладача і студента, способом їх життєдіяльності як суб'єктів освіти, навчальний процес набуває вигляду дослідження, пошуку, навчальної гри, тобто стають джерелом досвіду» (Кляп, 2015: 47–48), а інновації у змісті освіти мають доповнюватися і реалізовуватися через оволодіння інноваційними методами і формами навчання (діалоговими, діагностичними, активними, інтерактивними, дистанційними, комп'ютерними, мультимедійними, телекомунікаційними, тренінговими, проєктними), а також шляхом запровадження альтернативних навчально-виховних технологій, таких як алгоритмізована, індивідуалізована, диференційована, модульна, колективна (у малих групах) тощо (Силадій, 2011: 107).

Як стверджують дослідники, людина в процесі пасивного сприйняття запам'ятовує 10% того, що прочитала, 20% – того, що почула, 30% – того, що побачила, 50% побаченого та почутого, а за активного сприйняття в пам'яті зберігається 80% того, що говорять самі, і 90% того, що роблять або створюють самостійно. Тому до інноваційних методів навчання, які сприяють ефективнішому опануванню матеріалу, сприяють його розумінню і практичній самореалізації, зараховують передусім методи активного навчання. На думку А. Кочубея, у підготовці фахівців інженерних спеціальностей велику роль відіграють нестандартні заняття: заняття-змагання (вікторини, конкурси, семінари-аукціони, практичні заняття типу математичний, геометричний тощо КВК і брейн-ринги; заняття огляду знань (практикуми-заліки, консультації, заняття взаємного навчання, студент у ролі викладача проводить семінарське заняття, студент у ролі фахівця дискутує з колегою по роботі та ін.); заняття комунікативної спрямова-

ності (практикуми-диспути, конференції, телелекції); заняття – імітаційно-моделюючі ігри (імітація фахової діяльності, виконання ролей за сценарієм); лекції-подорожі; лекції-візуалізації; лекції із заздалегідь запланованими помилками (Кочубей, 2013). Також варто відзначити метод проєктів, метод створення відчуття успіху в навчанні, ділові рольові ігри, спільні вирішення проблем, моделювання життєвих ситуацій тощо.

У сучасній аграрній вищій школі використовуються як традиційні (пояснювально-ілюстративне, проблемне, програмоване й диференційоване), так й інноваційні технології навчання (особистісно орієнтоване, групова навчальна діяльність студентів, розвивальне навчання, навчання як дослідження, інтерактивне, інноваційні технології навчання (інформаційно-комунікаційні (комп'ютерні), ігрові, тренінгові). (Толочко, Хомич, 2017: 121).

Як зазначають дослідники, інтерактивне навчання ефективно сприяє формуванню вмінь, навичок, виробленню гуманістичних установок на моральні цінності, створенню атмосфери співробітництва і сприятливого мікроклімату для розвитку самодостатньої особистості, а педагогу дає змогу стати справжнім лідером студентського колективу. Під час інтерактивного навчання студенти вчать бути демократичними, вільно спілкуватися з іншими людьми, критично мислити (П'яст, 2010: 98). Як зазначає Н. П'яст, основою інтерактивного навчання у вищих навчальних закладах є участь у навчальному процесі кожного студента, що зобов'язує педагога зробити учасника занять активним шукачем шляхів вирішення певної проблеми; взаємне інформаційне, духовне збагачення; особистісно орієнтоване навчання (П'яст, 2010: 99) До інтерактивних методів навчання української мови (за професійним спрямуванням) автор зараховує самостійну роботу під контролем викладача, проблемні та творчі завдання, роботу в парах, запитання від студента до викладача і навпаки, інтерактивні ігри («Мікрофон», «Знайди пару», «Четвертий зайвий» тощо) та вважає, що, застосовуючи ці методи, студент змушений активно здобувати, переробляти й реалізовувати навчальну інформацію, подану в такій дидактичній грі, яка забезпечує об'єктивні й значно вищі, порівняно з традиційними (пасивними) методами, результати навчання (П'яст, 2010: 99).

Мета статті – проаналізувати та визначити найбільш результативні інтерактивні методи навчання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням (на прикладі кафедри гуманітарної освіти ЛНУП).

Виклад основного матеріалу. З метою зацікавлення та мотивації студентів щодо вивчення української мови за професійним спрямуванням доцільно проводити заняття, під час яких застосовувати інтерактивні методи залучення студентів до дискусії, ділових ігор, круглих столів, реалізації спільних проєктів, висвітлення навчального матеріалу у вигляді мультимедійних презентацій тощо.

Вже на початковій стадії вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» на кафедрі гуманітарної освіти ЛНУП студентам пропонують низку завдань, які під впливом емоційних чинників формують пізнавальну цікавість, наприклад, виголошення самопрезентації для знайомлення та аналізу застосованих влучних та доречних мовленнєвих засобів. Вивчаючи тему «Державна мова – мова професійного спілкування», студенти виконують таке творче завдання: ознайомившись із «Десятьма мовними заповідями свідомого громадянина» І. Огієнка, аудиторія має довести чи спростувати їх актуальність у сьогоднішній, а також кожен із присутніх пропонує одиннадцяту мовну заповідь, яка, на його погляд, могла б доповнити перелік. Під керівництвом викладача проводять ділові ігри «Співбесіда з роботодавцем», «Ділова нарада» тощо. Опановуючи тему «Форми проведення дискусії», студенти дискутують на заздалегідь обрану тему, наприклад: «Російськомовні українці – прояв демократії чи жертви русифікації?», «Навчання за кордоном чи в Україні: переваги та недоліки», «Землеробство органічне чи інтенсивне – що обрати майбутньому українському фермеру?», «Живе спілкування чи віртуальна реальність?» тощо. Варто відзначити, що неформальна дискусія як засіб найбільш об'єктивного відображення ефективності класичного навчального процесу організовується під час роботи круглих столів (наприклад, «Мова як чинник національної безпеки»), особливістю яких є винесення на обговорення тем, які дозволяють студентів на будь-якому етапі навчання застосувати особистий життєвий досвід та знання для вирішення дискусійних питань.

Останнім часом в освітній діяльності набуває широкого застосування метод сторітелінгу, або розповідання історій. Фахівці наголошують на тому, що він особливо ефективний в епоху технологій, коли факти, що їх мають запам'ятати на заняттях студенти, губляться серед інформаційного шуму. Натомість вдало побудована історія має значний шанс прижитися серед аудиторії, оскільки розповідання історій передбачає вкраплення власного або чужого досвіду, комунікацію та емоційне співпереживання, це донесення ідеї, а

не лише інформації (Приріз, 2017). Добрим прикладом може стати проведення круглого столу «Моя мовна історія», де студенти та викладачі діляться власними життєвими історіями, які зачіпають тему застосування рідної мови у мовній практиці. Особливо цінним є такий захід, якщо в аудиторії перебувають представники з усіх (або багатьох) куточків України, які в результаті такого інтерактиву роблять висновок про важливість відстоювання позицій рідної мови в особистому житті та державної – в суспільно-громадському.

Одним із сучасних методів, який розвиває дослідницький дух, уміння самостійно здобувати знання, аналізувати та синтезувати матеріал, критично мислити та висловлювати власну думку, а також розвиває творчий підхід до завдання, ініціативність і наполегливість, толерантність і вміння працювати в команді, є метод створення спільних проєктів. Добрі результати та велике зацікавлення викликав проєкт під загальною темою «Українська мова та культура в контексті війни», який було запропоновано студентам після початку повномасштабного вторгнення РФ в Україну. У рамках цього проєкту студенти проводили дослідження за низкою тем, зокрема «Українська музика під час війни», «Декомунізація = дерусифікація, або як дії росії змінюють погляди українців», «російсько-українська війна як боротьба двох різних світоглядів», «Українська мова в середовищі українських біженців», «Мовне законодавство та мовна політика в сучасній Україні», «Інтернет-ресурси для вивчення української мови», «Жертви російської військової агресії», «Українське волонтерство під час війни», «Лексика та фразеологія російсько-української війни», «Як війна вплинула на українську музику» та інші. Окрім того, було зроблено акцент на фахове спрямування, наприклад, студенти економічних спеціальностей досліджували питання української економіки та особливостей ведення бізнесу під час війни, студенти інженерних спеціальностей готували тему «Українська військова техніка на полі бою російсько-української війни», а студенти-архітектори обрали такі теми: «Захист

українських архітектурних пам'яток під час війни», «Руйнування українських архітектурних пам'яток російським агресором та перспектива їх відновлення». Як підсумок роботи над проєктом студенти готують публічні виступи та мультимедійні презентації за обраною темою. Під час їх захисту (в контексті теми дисципліни «Риторика та мистецтво презентації»), коли оцінює виступ уся група, навчаються контактувати з аудиторією, зацікавлювати її, ставити риторичні запитання, робити свідомі паузи, застосовувати невербальні засоби, відповідати на запитання. Усі присутні на занятті мають змогу оцінити виступ за низкою критеріїв, вказавши на позитивні та негативні риси. Ця інтерактивна модель навчання дає змогу студентам з одного боку навчатися працювати в команді, здобувати навички ораторського мистецтва та вміння створювати сучасні мультимедійні презентації, а з іншого – щоразу працювати із найновішою актуальною інформацією, аналізувати її, робити самостійні висновки щодо подій та фактів російсько-української війни та окреслювати як майбутні фахівці перспективи відбудови та модернізації нашої країни після Перемоги. Свої напрацювання на заняттях з української мови за професійним спрямуванням студенти мають змогу розвивати, опановуючи інші дисципліни за фахом, працюючи в наукових гуртках та презентуючи свої напрацювання на студентських наукових конференціях.

Висновки. Отже, різноманітні інтерактивні методи (ділові ігри, дискусії, створення спільних проєктів, виголошення публічних виступів та вміння створювати успішні мультимедійні презентації, моделювання життєвих ситуацій, круглі столи, сторітелінг тощо), на нашу думку, найкраще сприяють формуванню навичок і умінь, необхідних для сучасного висококваліфікованого фахівця: сприяють виробленню креативного мислення, вміння знаходити вихід у непростих ситуаціях, працювати у колективі, шукати неординарні рішення, створюють ситуацію взаємодії, формують цінності свідомого і відповідального громадянина нашої держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інновації у вищій школі: проблеми, досвід, перспективи: монографія / за ред. П. Сауха. Житомир, 2011. 444 с.
2. Кляп М. Інноваційні методи навчання у ВНЗ як інструмент інтернаціоналізації вищої освіти України. *Вища освіта України*. 2015. № 4. С. 45–53.
3. Кочубей А. В. Інноваційні методики викладання гуманітарних дисциплін у вищих технічних навчальних закладах. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ozfm_2013_7_27.pdf 12.
4. Приріз М. 7 способів застосувати сторітелінг на уроках. *Освіторя*. URL: <https://osvitoria.media/wp-content/uploads/2017/11/story.png>
5. П'яст Н. Й. Використання інтерактивних методів на заняттях з української мови (за професійним спрямуванням). *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2010. № 1. С. 98–102.

6. Силадій І. Якісна освіта в контексті управління впровадженням інновацій. *Вища освіта України*. 2011. № 4. С. 105–112.
7. Толочко С. В., Хомич В. І. Інноваційні технології в методиці викладання української мови за професійним спрямуванням в аграрних вищих навчальних закладах. *Психолого-педагогічні науки*. 2017. № 2. С. 119–125.

REFERENCES

1. Innovatsii u vyshchii shkoli: problemy, dosvid, perspektvy: monohrafiia / za red. P. Saukha. [Innovations in higher education: problems, experience, prospects: monograph / edited by P. Sauh]. Zhytomyr, 2011. 444 p. [in Ukrainian].
2. Kliap M. Innovatsiini metody navchannia u VNZ yak instrument internatsionalizatsii vyshchoi osvity Ukrainy. [Innovative teaching methods in higher education institutions as a tool for internationalization of higher education in Ukraine]. *Higher education of Ukraine*. 2015. № 4. P. 45–53 [in Ukrainian].
3. Kochubei A. V. Innovatsiini metodyky vykladannia humanitarnykh dystsyplin u vyshchykh tekhnichnykh navchalnykh zakladakh. [Innovative teaching methods of humanitarian disciplines in higher technical educational institutions]. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Ozfm_2013_7_27.pdf 12 [in Ukrainian].
4. Pryriz M. 7 sposobiv zastosuvaty storitelinh na urokakh. [7 ways to use storytelling in lessons]. *Osvitoria*. URL: <https://osvitoria.media/wp-content/uploads/2017/11/story.png> [in Ukrainian].
5. Piast N. Y. Vykorystannia interaktyvnykh metodiv na zaniattiakh z ukrainskoi movy (za profesiinym spriamuvanniam). [Use of interactive methods in Ukrainian language classes (for professional orientation)]. *Bulletin of the Vinnytsia Polytechnic Institute*, 2010. № 1. P. 98–102 [in Ukrainian].
6. Syladii I. Yakisna osvita v konteksti upravlinnia vprovadzhenniam innovatsii. [Quality education in the context of innovation management]. *Higher education of Ukraine*. 2011. № 4. P. 105–112 [in Ukrainian].
7. Tolochko S. V., Khomych V. I. Innovatsiini tekhnolohii v metodytsi vykladannia ukrainskoi movy za profesiinym spriamuvanniam v ahrarnykh vyshchykh navchalnykh zakladakh. [Innovative technologies in the methodology of teaching Ukrainian language for professional orientation in agrarian higher educational institutions]. *Psychological and pedagogical sciences*. 2017. № 2. P. 119–125 [in Ukrainian].